

«Τὸ ἔργον αὐτοῦ εἶναι ἡ δόξα ἡμῶν. Ἡ σοφὴ Εὐρώπη, τελοῦσα φόρον εὐγνωμοσύνης εἰς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, πενθεῖ μεθ' ἡμῶν. Εἶναι ἐθνικὴ τιμὴ ἐνὸς τόπου ὁ σεβασμὸς πρὸς τοὺς μεγάλους αὐτοῦ ἄνδρας.

«Δὲν θέλετε ἀρνηθῆ εἰς τὸν Κλαύδιον Βερνάρδον τὸ δημόσιον τῆς θλίψεως ἡμῶν μαρτύριον, ἀποδίδοντες ἅμα τῇ ἐπιστήμῃ περιφανὲς σεβασμοῦ σημεῖον καὶ ἀποδεχόμενοι τὸ νομοσχέδιον, τὸ ὁποῖον λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ προτείνω.»

Ἡ ἐθνικὴ ἀντιπροσωπεΐα ἐπευφημοῦσα παρεδέχθη τὸ νομοσχέδιον τοῦ ὑπουργοῦ τῆς ἐκπαίδευσως, παρέχουσα πίστωσιν δέκα χιλιάδων φράγκων διὰ τὰ ἔξοδα τῆς κηδείας τοῦ Κλαυδίου Βερνάρδου.

Μετὰ ταῦτα ἐν τῶν σπουδαιοτέρων μελῶν τῆς συνελεύσεως ταύτης, ὁ Γαμβέτας προσέθετε τοὺς ἀκολουθοῦντας λόγους :

«Ἡ ἐπιστημονικὴ Γαλλία δύναται νὰ ἐπιδείξῃ εἰς τὸν κόσμον πολλὰ προτερήματα, πολλὰ φῶτα· ἐν τούτοις μοι ἐπιτρέπεται νὰ εἶπω ὅτι τὸ φῶς, τὸ ὁποῖον πρὸ μικροῦ ἐσθέσθη, δὲν θέλει ἀντικατασταθῆ.

«Ὁ Κλαύδιος Βερνάρδος ἦτο τῶντιν τὸ ἀνεγνωρισμένον μαντεῖον οὐ μόνον διὰ τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ διὰ τὴν καθόλου ἐπιστήμην, ὁ ἀσφαλέστερος ὁδηγὸς τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, ὅλος δὲ ὁ κόσμος ἀπέδιδεν αὐτῷ τὸν φόρον τοῦτον τοῦ σεβασμοῦ ἐν τῇ πάλῃ καὶ τῷ ἀγῶνι τῆς ἐπιστήμης ἄνευ διακρίσεως μερίδος, συστήματος, προσωπικοῦ πάθους.

«Αἱ τῶν φίλων καὶ συναδέλφων αὐτοῦ αὐθεντικώτεραι φωναὶ δύνανται μόναι νὰ προπαρασκευάσωσι τὴν κρίσιν τῆς ἱστορίας· ἡμεῖς χαιρετίζομεν ἀπλῶς σήμερον τὴν εἰς τὴν ἀθανασίαν εἴσοδον τοῦ Κλαυδίου Βερνάρδου.»

Ἡ ἀκαδημία τῶν ἐπιστημῶν, ἥς ἦτο ἐν τῶν ἐπιφανεστέρων μελῶν, πληροφορηθεῖσα τὸν θάνατόν του, διέκοψεν ἀμέσως τὴν συνεδρίασιν αὐτῆς εἰς ἐνδειξιν πένθους· ὡσαύτως ἡ γαλλικὴ ἀκαδημία, ἥς ἦτο ἐπίσης μέλος, δὲν συνεδρίασε κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην.

Ἡ κηδεία αὐτοῦ ὑπῆρξε μεγαλοπρεπής. Ἐν τῇ ἀπειροπληθεῖ συνοδίᾳ διεκρίνοντο ἅπαντα τὰ ἐπιστημονικὰ σωματεῖα τῶν Παρισίων, τὸ δημοτικὸν συμβούλιον τῆς πόλεως, ὡσαύτως αἱ σχολαὶ τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς ἰατρικῆς τῶν παρὰ τοὺς Παρισίους κειμένων πόλεων.

Ἐκ τῶν πολλῶν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ἐκφωνηθέντων λόγων τὸ ἀκόλουθον τεμάχιον τοῦ λόγου τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Δουμᾶ, ἰσοβίου γραμματέως τῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, εἶναι ἡ εὐγλωττοτέρα ἐκφρασις τοῦ αἰσθήματος, τὸ ὁποῖον ἠσθάνθη ὁ ἐπιστημονικὸς κόσμος ἐν Γαλλίᾳ, ἀποχωριζόμενος τοῦ πρώτου τῶν φυσιολόγων τῆς Εὐρώπης :

«Χαῖρε, Κλαύδιε Βερνάρδε ! Ἡ ἔκτακτος τῆς κηδείας σου πομπεΐα θέλει διδάξῃ ὑπὸ τοιοῦτο σεβασμοῦ περιβάλλεται σήμερον ἡ ἐπιστήμη. Ὁ σεμνὸς καὶ ἐργατικὸς βίος σου θέλει παραμείνει σωτήριον ὑπόδειγμα· ὁ ὕψ' ὀλοκλήρου λαοῦ δοξασθεὶς θάνατός σου θέλει καταστῆ διδάγμα. Ἀπὸ τῶν κόλπων τῆς αἰωνίας ζωῆς, ἥς τὸ μυστήριον σοὶ ἀποκαλύπτεται ἀπὸ τοῦδε, ἀν' ἡ μετριοφροσύνη σου ἐξίσταται ἐπὶ ταῖς ἀποδιδόμεναις σοὶ τιμαῖς, τὸ πνεῦμά σου ἀναγνωρίζει ἑαυτὸ ἄξιον τούτων, ὁ δὲ πατριωτισμὸς σου ἀποδέχεται αὐτάς ὡς ἐπαγγελίαν τοῦ μέλλοντος καὶ ὡς ἐχέγγυον τοῦ μέλλοντος μεγαλείου τῆς γαλλικῆς ἐπιστήμης.»

Ὁ Κλαύδιος Βερνάρδος δὲν ἦτο μόνον ἐξοχος ἐπιστήμων, ἦτο καὶ ἐξοχος χαρακτήρ ἀρετῆς καὶ ἠθικότητος. Ἀναγινώσκομεν ἐν τινι τῶν τελευταίων φύλλων τοῦ Νέου Ἐλευθέρου Τύπου τῆς Βιέννης : «Μολονότι καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ βίου αὐτοῦ ἐργαζόμενος, ὁ Κλαύδιος Βερνάρδος δὲν ἦτο πλούσιος. Τοῦτο συνδέεται μετὰ τινος περιστάσεως, ἥς ἡ διήγησις περιποιεῖ τιμὴν εἰς τὴν μνήμην αὐτοῦ. Μετὰ τὸν θάνατον τῶν πλησιεστάτων αὐτοῦ συγγενῶν, παρέλαβε πλήρη χρεῶν κληρονομίαν. Ἦτο νέος καὶ ὑπεχρεώθη νὰ ἀποτινῇ μέγα μέρος τῶν προσόδων αὐτοῦ εἰς τοὺς πιστωτὰς τῆς οἰκογενείας του. Πιστὸς εἰς τὸν λόγον του ἀπέτινε σχετικῶς σπουδαῖον χρηματικὸν ποσὸν κατ' ἔτος. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ἐκέρδιζεν 24000 φράγκα κατ' ἔτος, ἐξ ὧν παρεχώρει τοῖς πιστωταῖς τὸ ποσὸν 40000 φράγκων. Ἐσχάτως εἰς τῶν μαθητῶν του, βλέπων αὐτὸν πάσχοντα, ἀλλ' ἀείποτε ἐργαζόμενον, εἶπεν αὐτῷ : «Διατί δὲν ἠσυχάζετε ; ἀρετὰ ἐπράξατε διὰ τὴν ἐπιστήμην.»—«Ἀγαπητὲ φίλε μου, ἀπεκρίθη ὁ Βερνάρδος, δὲν δύναμαι νὰ ἠσυχάσω μέχρι τοῦ ἔτους 1884, ὁπότε θέλει ἐξοφληθῆ καθ' ὀλοκλήριον ἡ ὀφειλὴ τῆς οἰκογενείας μου.»

Ἀπέναντι τῆς φαινής λαμπρόσεως τοῦ ἐπιστημονικοῦ μεγαλείου ὠχρᾶ ἴσως ἐν τῇ συνειδήσει πολλῶν ἡ σεμνὴ ἀλλὰ γλυκυτέρα αὐτῆ ἀκτὶς ἐξόχου ἰδιωτικῆς ἀρετῆς. Ἄλλ' ἡ δόξα ἐπιφανοῦς ἀνδρὸς καθίσταται πληρεστέρα καὶ τελειότερα, καταυαζομένη ὑπὸ τοῦ διδύμου φωτὸς τῶν προσόντων τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας. Ὁ ἀρχαῖος κόσμος τοῦλάχιστον εὐαίσθητότερος τοῦ σημερινοῦ διὰ τριαῦτα φαινόμενα, ἠθέλεν ἀνεγείρει ἀναμφιβόλως πρὸς παραδειγματισμὸν διπλοῦν ἀνδριάντα—εἰς τὸν μύστιν τῆς ἐπιστήμης καὶ εἰς τὸν ἥρωα τοῦ καθήκοντος.

*Κ.

Ἐν Γαλλίᾳ ὑπάρχουσι 499 χαρτοποιεῖα ἀπασχολοῦντα 27,491 ἐργάτας καὶ παράγοντα ἐτησίως χάρτην ἀξίας 105,000,000 φράγκων.